

Jacob Beyer.
Kamm.

1. Jacob Bijster (1902-1958)

Jacob Bijster studied at the Amsterdam conservatory, where in 1924 he graduated in piano and was awarded the Prix d'Excellence for organ. His teacher for both instruments was Jean-Baptiste de Pauw; other teachers were Johannes Röntgen (analysis), Anton Tierie (aural training), Bernard Zweers (harmony and counterpoint) and Simon van Milligen (music history).

From 1922 until his death, Bijster was organist of the Doopsgezinde (Mennonite) church in Haarlem. In 1929 he was appointed to teach the organ at the Amsterdam conservatory, and in 1942 he became professor. He also taught privately and at the Haarlem music school of the *Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst* (society for the advancement of music). In order to further his teaching skills, Bijster applied himself to the study of organ building and the methodology of organ playing. During a visit to Paris, Marcel Dupré gave him the opportunity to hear him teach at the Conservatoire Supérieur. He recorded his experience in *Orgelmethodiek*, a book initially only available in duplicate copies.

Although Bijster was mainly involved in teaching, he was also a church and recital organist. He gave recitals every year in the St Bavokerk in Haarlem, his programmes usually including an improvisation, sometimes on themes submitted by pupils. All in all, there can be no doubt that Jacob Bijster occupies a place of his own in the history of Dutch organ music.

Nico Waasdorp (former pupil of Jacob Bijster)

2. Jacob Bijster - Introduction

Some thirty years ago it was hard to imagine what Jacob Bijster, composer of organ works and chamber music, would come to mean for Dutch music. When his *Orgelmethodiek* was published in 1959, a year after his death, it included a list of works compiled by his former pupil Jaap Dragt. Most of the over forty listed compositions are for or with organ, but Bijster's oeuvre also includes a piano concerto, songs for solo voice and piano, a violin sonata, piano pieces and a sextet for string quartet and two horns.

At that time, however, this oeuvre was in a state of neglect. More than half of Bijster's compositions were still only in manuscript, while the other half had been published by organisations that no longer existed. Fortunately, the composer's son Wouter Bijster had taken good care of his father's legacy, and it is through my acquaintance with him, since the 1980s, that I have had the opportunity to study and perform his father's compositions.

The quality of Bijster's music is without exception outstanding, from the most complex scores to simpler chorale preludes for amateur organists. One continues to be struck by his musical craftsmanship, his part writing and harmony, the form, and his respect for tradition. The organ works in particular reveal that Bijster was never a modernist, but rather a composer who sought inspiration in the French late romantics, such as Franck and Vierne, and the following generation of Dupré and Duruflé. The musical language of his chamber music is more advanced, and the Violin Sonata (that survives in manuscript) was certainly 'up to date' when it was written in 1937.

On the 50th anniversary of the death of Jacob Bijster, it is gratifying to have the opportunity to issue this recording of a broad selection of organ works representative of his entire oeuvre. From the outset, it was clear that one of the large historic organs in the Dutch cities was required for the recording. Bijster's organ works really come to life with the broad tone colours of the

foundation stops, reeds and mixtures, and the flutes and cornets, of the monumental instrument by C.G.F. Witte (1857) in the Oude Kerk in Delft, an immense edifice in which the gravity of the tonal pallet unfolds magnificently.

Piet van der Steen

3. Jacob Bijster - Twelve organ works

First and second Chorales

Jacob Bijster composed the *Eerste Choral* (First Chorale) in 1924; it was written to the memory of J.B. de Pauw and dedicated to C. de Wolf. Jean-Baptiste de Pauw (1852-1924) taught Bijster organ and piano at the Amsterdam conservatory. He was organist of the *Paleis voor Volkslijf* in Amsterdam, with its Cavaillé-Coll organ, and an exponent of the French symphonic tradition. Cornelis de Wolf (1880-1935), organist of the St Eusebiuskerk in Arnhem, was also a pupil of De Pauw.

Bijster's *First Chorale* is in the tradition of César Franck (1822-1890) and his three chorales (1890) and that of Hendrik Andriessen (1892-1981), who brought this genre to the Netherlands in his four chorales. The organs of the Dutch builders Adema and Maarschalkerweerd were perfectly equipped to reproduce the tonal world of the French romantic organ. In continuing the French chorale genre, Andriessen evoked the same spiritualisation, with a comparable treatment of two themes, and often the familiar, glorious final climax.

Bijster's *First Chorale*, composed in the footsteps of Jean-Baptiste de Pauw, is a student work with clear references to the musical language of Franck and his school. The beginning of the central section (EXAMPLE 1) is similar to the corresponding passage in Franck's *Third Chorale*. But in terms of character, harmonic skill and form, this firstling reveals the great musical talent of the 22-year-old composer.

Many years later, in 1949, Bijster wrote his *Deuxième Choral*, the opening bars of which are reminiscent of the *Deuxième Choral* (1916) by Hendrik Andriessen. It is a mature work, convincing and characteristic in its thematic development and form, its emotional charge and resignation. The first phrase of the second theme (*devotamente*) is given in EXAMPLE 2. Although the chords remain

within the bounds of tonality, the latter is blurred by chords foreign to the key, the contrasting colour of which sets its stamp on the melodic line (e.g. bar 1: F sharp minor/C major). The medieval modes also exercise a certain influence. Although some full chords have as many as ten parts, they never cloud the score.

After World War II, the Dutch organ world entered a neo-Baroque phase and the music of the romantic era became 'not done'; despite this new current, Bijster presented a work written entirely in the romantic spirit.

A musical score snippet featuring three staves. The top staff has a treble clef and a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It contains a melodic line with a fermata and a dynamic marking of *mf.* (mezzo-forte). The middle staff has a treble clef and a key signature of three sharps, with a dynamic marking of *rit.* (ritardando). The bottom staff has a bass clef and a key signature of three sharps, with a dynamic marking of *mf.* and a marking of *- Pad K.* (Pedal Keyboard). The score includes various musical notations such as notes, rests, and accidentals.

Example 1

Example 2

1935/1954: Passacaglia

After the *First Chorale*, which is still only known in manuscript, another ten years were to pass before the first organ works by Bijster appeared in print. In 1934 and 1935 three compositions were issued by the Amsterdam publisher De Nieuwe Muziekhandel:

- *Passacaglia*
- *Variations and double fugue on the Valerius song 'Merck toch hoe sterck'*
- *Variations on an old Netherlands song ('Ik wil mij gaan vertroosten')*

Bijster revised the *Passacaglia* in 1954, and in this version in particular, heard on this recording, it is a fine and balanced work with long lines of tension and relaxation. The middle section, a beautiful cantilene, is followed by a tranquil closing section. In the middle section, the two-bar passacaglia theme (EXAMPLE 3) is stretched into a *cantus firmus* in semibreves, first in the upper voice and subsequently in the tenor, providing the harmonic basis of the cantilene. Bijster employs diminution and augmentation and sometimes states the theme at a different pitch. Andriessen's *Passacaglia* (1929) probably served as his example, though the similarity is purely a question of form, since Bijster's musical language is fundamentally different from that of Andriessen.

Lento

MAN. *POS.* *p*

8' - 16'

PED. *pp* *p*

Example 3

1934: 'Ik wil mij gaan vertroosten'

Many music lovers are familiar with Bijster mainly through his variations on the old Netherlands song 'Ik wil mij gaan vertroosten', which is frequently played at recitals. The lovely autumnal colour of the harmonisation of the theme is determined by late-romantic characteristics including appoggiaturas, auxiliary and passing chromaticism, stepwise part-writing and intermediary dominants. Later in the piece this colour is maintained. Each of the five characteristic variations is distinguished by fine tone colours, surprising contrasts and the easily recognisable theme. In variation 1 (EXAMPLE 4) the

I Solo

legato *II (b)*

Example 4

composer entwines the melody in colourful and intense counterpoint, to be played *legato*. The work ends with a concise fugue and a pompous harmonisation of the theme. No editions of this work mention that it was dedicated to his pupil Theo Pardoën, as Bijster noted in his own list of works.

1945: Toccata

In the liberation year 1945 Bijster wrote three more organ works. The *Fantasie and fugue 'in church style' on Psalm 68* and the *Toccata* were published by Ars Nova; the third work, *Romantic triptych*, remained unpublished.

The demanding *Toccata* is an outstanding, compelling and moving piece, with an authentic sentiment of exuberance and relief after the trials of war. In the very first bars our attention is

Allegro deciso

MAN. G.O. *ff*

PED. *Quasi cadenza*

poco rit.

The musical score is written for organ, with a Manual (MAN.) and Pedal (PED.) part. The key signature is three sharps (F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The tempo is marked 'Allegro deciso'. The Manual part begins with a G.O. (Grand Organo) marking and a forte (ff) dynamic. The Pedal part has a 'Quasi cadenza' marking. The score shows a complex interplay of melody and counterpoint, with a 'poco rit.' (poco ritardando) marking in the later section.

drawn by the flamboyant motif on the dominant of the main key of E major (EXAMPLE 5). In the eight-bar introduction the sextolet movement is announced that is to dominate the opening and closing sections. The central section has an unusual but effective transition to the recapitulation of the opening, the music increasing in intensity until the tension of the introductory bars is reached once more. This work is one of the best twentieth-century Dutch contributions to the toccata genre, alongside Hendrik Andriessen's *Toccata* (1917) and Anton van der Horst's *Toccata in modo conjuncto* (1943) and *Etude de concert* (1963).

1947: 'Gelukkig is het land'

The two organ works by Bijster published by Ars Nova in 1947, *Paraphrase on 'Gelukkig is het land'* and *Fantasie on 'Komt nu met zang'*, also seem to express the optimism of the post-war years. The text and melody of the Paraphrase are taken from *Nederlandtsche Gedenck-clanck* (1626) by Adriaen Valerius (c. 1575-1625). It was the second time within a short period that Bijster was inspired by this melody - it also occurs in the third movement of his *Romantic triptych*.

Besides the euphoria of the liberation, the Valerius 'movement' was indicative of renewed interest in the folk song of the Netherlands, to which the volume *Ons eigen volkslied* (Our own folk song) by Jop Pollmann (1902-1972) made an important contribution after its publication in 1936. Prior to this, Jan Zwart (1877-1937) had already published pieces based on songs by Valerius (*Boeken voor orgel* vols. 12 and 14).

In *'Gelukkig is het land'* (1947), Bijster demonstrates his skill in development technique, deriving all sorts of motifs from the theme which are subsequently nurtured in complex part writing for the manuals. The work has a subdued and most poetic middle movement in which the entire melody is heard on a single flute stop above a delicate texture on the string stops (EXAMPLE 6).

Example 6

1949: Triptyque

As mentioned above, the *Deuxième Choral*, dating from 1948, was composed in an entirely nineteenth-century idiom. As the years of post-war reconstruction progressed, and the spirit of the time rapidly changed, Bijster must have given consideration to the topicality of his work as a composer. In his immediate vicinity, works in a considerably more advanced idiom had already seen the light of day, including Andriessen's *Sinfonia per organo* (1939), Van der Horst's *Suite in modo conjuncto* (1943) and Cor Kee's *Psalmen voor orgel* (1939/44/48), not to mention the influence of innovative work from further afield by Schönberg, Stravinsky, Hindemith, Bartók, Messiaen and Distler. In the preface to one of his largest and most ambitious compositions, the *Triptyque* (1949, Ars Nova), Bijster records this process of reflection: "For some time I have been occupied with a study of the possibilities of functional and non-functional harmonisation of the modes. To this end I have developed a system of static triads...". By 'static triads', Bijster meant triads stripped of traditional harmonic functions such as dominant or sub-dominant. Thus the movements of Bijster's *Triptyque* - *Intrada*, *Fuga* and *Finale capriccioso* - acquired 'a Phrygian, Dorian and Mixolydian pattern respectively as background'.

This development in Bijster's thinking unmistakably lent his idiom new élan and a more contemporary spirit. Indeed, the *Finale* of *Triptyque* is a fully-fledged recital piece employing three

contrasting themes:

- a turbulent *impetuoso* octave passage (EXAMPLE 7)
- a dance-like movement in 5/8 time
- several subdued bars with fine Duruflé-like harmonies (EXAMPLE 8).

In the Finale, as before in the *Toccata* and *Passacaglia*, Bijster wrote an atmospheric, outstretched and meditative middle movement in an almost impressionistic idiom.

Impetuoso

G.O. *non legato*

Example 7

Quieto (jeu de fonds)

RÉC. *p* *pp*

Example 8

1951: Toccata et Ricercare

Two years later Bijster composed another outstanding organ work, the *Toccata et Ricercare* (1951), in a style reminiscent of the *Triptyque* but on a more modest scale. The ricercar movement of this diptych was almost certainly written in gratitude to his younger colleague Albert de Klerk (1917-1998), for the latter had composed shortly before a *Ricercare* 'for Jacob Bijster, hommage à Sweelinck'.

Bijster's *Ricercare*, in four sections with four themes, is closely similar to that of De Klerk. The fine theme of the first section has a vocal character (EXAMPLE 9). The *Toccata*, probably a later addition, is a witty, pianistic piece in ABA form; what appears to be a strange sequence of keys on paper proves to sound entirely natural. It remains unclear why Alsbach published only the *Ricercare*.

Tranquillo
jeux de londs + 2 $\frac{2}{3}$

Example 9

1953: 'Nu daagt het in het oosten'

1955: 'Als ik het wond're kruis aanschouw'

Although Jacob Bijster was a composer, organist and sought-after organ teacher, he was greatly devoted to his work as organist of the Doopsgezinde (Mennonite) church in Haarlem. Several unpublished writings reveal a great knowledge and experience of church organ playing. He urged his pupils to prepare services well and to cultivate the art of improvisation. From about 1948 to his death, he composed a fairly constant stream of relatively simple chorale preludes for amateur organists less versed in harmonisation and improvisation. Many of these pieces were written at the

request of Adriaan Kousemaker for his Ars Nova edition in the Dutch town of Goes. There are also several little partitas for manuals only, two of which are including on this recording: '*Nu daagt het in het oosten*' (six harmonic variations, 1953) and '*Als ik het wond're kruis aanschouw*' (1955). '*Nu daagt het in het oosten*' was published by Harmonia in Hilversum, and it was observed in the words of editor S. Schuitema that 'such publications are in great demand'. **EXAMPLE 10** gives the beginning of the first *harmonic variation* on '*Nu daagt het in het oosten*'.

Example 10

1955: Partita sopra: Laudate Dominum (Psalm 146)

Bijster continued to provide evidence of his compositional skills until the very last years of his life: the *Tweede suite voor piano* (1954), which goes beyond the scope of this article, the *Partita sopra Laudate Dominum (Psalm 146)* (1955) and the *Concerto for organ and orchestra* (1956, manuscript). I had the honour of giving the first performance of the impressive organ concerto with the pianist Niek de Vente on 22 September 2001, in Bijster's own version for organ and piano.

The *Partita on Psalm 146* ('Easter holiday 1955') is dedicated to Jaap Dragt (1930-2003), one of Bijster's best-known pupils. The work, which has remained in manuscript, comprises ten movements: intrada, chorale, bicinium, fughetta a 2, trio, dialogue, canonic quadro, monologue for pedal, toccata, and chorale *in organo pleno*. For some twenty minutes, player and listener are constantly aware of the Hypodorian psalm tune in a constantly contrasting, absorbing and concise musical discourse. In the

spirit of his time, Bijster looked to historical examples: Bach's partita on 'Sei gegrüßet, Jesu gütig' and the Canonic variations on 'Vom Himmel hoch da komm' ich her'.

The overwhelming impact of the *Intrada* immediately betrays the large scale of the entire work. Those familiar with the Genevan psalm tune will already hear all sorts of motivic references.

Example 11

Variation 1 presents a calm cantus firmus setting in the style of the sixteenth-century composer Claude Goudimel, with the melody in the tenor (EXAMPLE 11). In the following series of variations, the sixth is remarkable for its strict four-part counterpoint and consistent rhythmic flow, while the cantus firmus is subjected to various canonic techniques. A sturdy pedal solo (var. 7), a swirling manual toccata with the melody in the pedal (var. 8) and a six-part final chorale *in organo pleno* bring to a close this fine work - a worthy testimony to Bijster's skill. The composer gave the first performance on 19 July 1955 in the St Bavokerk in Haarlem. The NCRV broadcasting society has a recording of this work played by the composer.

1958: 'Meester men zoekt U wijd en zijd'

The oeuvre of Jacob Bijster came to an end with an atmospheric chorale prelude on 'Meester men zoekt U wijd en zijd' (1958, Ars Nova). The melody is by the Norwegian composer Mathias Lindeman (1812-1887); the first eight bars are given in EXAMPLE 12.

Moderato

The musical score is written for three staves. The top staff is in treble clef, the middle in bass clef, and the bottom in bass clef. The time signature is 3/4, and the key signature has two flats (B-flat major). The tempo is 'Moderato' and the dynamic is 'mf'. The score shows the first eight bars of the piece. The middle staff contains the cantus firmus melody, and the bottom staff contains the sturdy pedal solo. The top staff has a 'p.' (pedal) marking. A 'I' marking is present at the beginning of the first staff.

Example 12

This work seems to close a circle: in a strongly polyphonic style, the harmony is determined by chromaticism and by auxiliary and passing notes, and it is as though we return to the ‘autumnal’ colours of the early *‘Ik wil mij gaan vertroosten’*.

Jacob Bijster died on 23 November 1958. Two obituaries in the journal *Het Orgel* sketch a portrait of an engaging but modest musician, a trusty colleague, a respected examiner, a sought-after teacher and an outstanding organist. His compositional legacy underlines this picture and indeed complements it. On this recording, fifty years after his death, the music of Jacob Bijster resounds once again.

Piet van der Steen

*Jacob Bijster,
in 1937*

1. Jacob Bijster (1902-1958)

Jacob Bijster studeerde aan het Amsterdamsch Conservatorium, waar hij in 1924 het einddiploma voor piano en de Prix d'Excellence voor orgel behaalde. Zijn leraar was Jean-Baptiste de Pauw, die beide hoofdvakken doceerde. Andere leraren waren Johannes Röntgen (analyse), Anton Tierie (solfège), Bernard Zweers (harmoniecleer) en Simon van Milligen (muziekgeschiedenis).

Vanaf 1922 tot aan zijn overlijden was Bijster organist van de Doopsgezinde kerk in Haarlem. In 1929 werd Bijster tot orgelleraar aan het Amsterdamsch Conservatorium benoemd; in 1942 tot hoofdleraar. Tevens gaf Bijster particulier onderricht en lessen aan de Haarlemse Muziekschool van de Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst. Ten behoeve van zijn leerlingen verdiepte Bijster zich in de orgelbouw en vooral in de methodiek van het orgelspel. Hij ondernam onder meer een studiereis naar Parijs, waar Marcel Dupré hem de gelegenheid bood aanwezig te zijn bij diens lessen aan leerlingen van het Conservatoire Supérieur. Hij verwerkte zijn ervaringen in het boek *Orgelmethodiek*, dat aanvankelijk alleen in kopievorm beschikbaar was.

Hoewel Jacob Bijster in de eerste plaats werkzaam was als pedagoog, was hij ook actief als kerkorganist en uitvoerend musicus. Jaarlijks verzorgde hij orgelconcerten in de Grote of Sint Bavokerk in Haarlem. Op het programma stond meestal een improvisatie, soms over een door een van zijn leerlingen opgegeven thema. Concluderend kan worden gesteld dat Jacob Bijster een bijzondere positie in neemt in de geschiedenis van de Nederlandse orgelmuziek.

Nico Waasdorp (oud-leerling van Jacob Bijster)

2. Jacob Bijster - Ter inleiding

Zo'n dertig jaar geleden kon men slechts vermoeden wat Jacob Bijster, componist van orgelwerken en kamermuziek, voor de Nederlandse muziek zou gaan betekenen. Toen in 1959, een jaar na Bijsters overlijden, zijn *Orgelmethodiek* verscheen, was daarin een werkenlijst opgenomen, samengesteld door oud-leerling Jaap Dragt. We zien hier ruim veertig composities vermeld, de meeste voor of met orgel. We zien echter ook een pianoconcert, liederen voor een solostem met pianobegeleiding, een vioolsonate, werken voor pianosolo en een sextet voor strijkkwartet met twee hoorns.

De situatie rond het werk van Bijster was een kleine dertig jaar geleden zorgelijk. Ruim de helft van Bijsters composities bevond zich nog altijd in manuscript, de andere helft was uitgegeven bij fondsen die niet meer bestonden. Wouter Bijster, zoon van de componist, had echter de nalatenschap van zijn vader zorgvuldig bewaard. Sinds de vroege jaren '80 van de 20ste eeuw ben ik met hem in contact en kon ik beschikken over zijn vaders nalatenschap, het bestuderen en uitvoeren.

De kwaliteit van Bijsters muziek is zonder uitzondering uitstekend, vanaf de meest complexe partituur tot en met het meer eenvoudige koraalwerk voor de amateur-organist. Altijd weer treft Bijsters muzikale vakmanschap: bewustzijn in stemvoering en harmonie, vormbesef, respect voor traditie. Vooral uit de orgelwerken blijkt dat Bijster nooit modernist is geweest, veeleer zocht hij de elementen van zijn kunst bij Franse laatromantici als Franck en Vierne en bij de generatie daarna, Dupré en Duruflé. Wel moet hier vermeld worden dat Bijster in zijn kamermuziek een meer geavanceerde muzikale taal hanteert; een werk als de *Vioolsonate* (1937, manuscript) is in zijn tijd van ontstaan zeker up to date.

Het is verheugend dat in het vijftigste sterfjaar van Jacob Bijster deze cd-productie kon verschijnen. Men kan hier een ruime keus uit zijn orgelwerken beluisteren, representatief voor zijn gehele schepingsperiode. Dat de keus van het instrument voor deze opname op een Hollands stadsorgel

zou vallen was van meet af aan duidelijk. Bijsters orgelwerk krijgt zijn *adem* wonderwel met het brede klankpalet van grondstemmen, tongwerken en vulstemmen, fluiten en cornetten, zoals dat aanwezig is in het hier bespeelde monumentale orgel van C.G.F. Witte (1857) in de Oude Kerk in Delft; een klankpalet dat zich met *graviteit* kan ontplooiën in de immense kerkruimte.

Piet van der Steen

3. Jacob Bijster - Twaalf orgelwerken

Choral I & II

In 1924 componeerde Jacob Bijster zijn *Eerste Choral 'in memoriam J.B. de Pauw (vriendschappelijk opgedragen aan C. de Wolf)*. Jean-Baptiste de Pauw (1852-1924) was Bijsters docent voor orgel en piano aan het Amsterdamsch Conservatorium. Hij was de bespeler van het Cavaillé-Coll-orgel in het Paleis voor Volksvlijt en exponent van de Frans-symfonische traditie. Cornelis de Wolf (1880-1935), ook leerling van De Pauw, was verbonden aan de Eusebiuskerk in Arnhem.

Bijster plaatste zich met zijn *Eerste Choral* in de traditie van César Franck (1822-1890) en diens *Trois Chorals* (1890) én Hendrik Andriessen (1892-1981), die met zijn vier *Chorals* het genre naar Nederland bracht. De orgels van Adema en Maarschalkerweerd waren bij uitstek geschikt om de klanksfeer van het Frans-romantische orgel weer te geven. In Andriessens voortzetting van het Franse *choral* bleven de muzikale vergeestelijking, de verwerkingstechnieken van twee thema's en de vaak glorieuze slot-ontknopingen bestaan.

Bijsters *Eerste Choral*, gecomponeerd in het voetspoor van Jean-Baptiste de Pauw, is een echt leerlingenstuk, met duidelijke verwijzingen naar de muzikale taal van Franck en de zijnen. **NOTENVOORBEELD 1** toont de inzet van het middendeel van dit werk; de overeenkomstige passage van het *Troisième Choral* van Franck is hier te herkennen. Bijsters eersteling toont echter ook, in sfeerbepaling, harmonische trefzekerheid en vormbesef, het grote muzikale talent van de 22-jarige componist.

Jaren later, in 1948, schrijft Bijster zijn *Deuxième Choral*; de beginmaten herinneren aan het *Deuxième Choral* (1916) van Hendrik Andriessen. Het is een werk van allure, met een overtuigend en kenmerkend verloop in thematiek en vorm, in emotionaliteit en berusting.

NOTENVOORBEELD 2 geeft de eerste zin van het tweede thema (*devotamente*). Hoewel alle akkordiek aan de tonaliteit is ontleend, is er sprake van een vervagend tonaliteitsbesef door het gebruik van laddervreemde akkoorden die, op grond van hun contrastkleur (maat 1: fis-klein/C-groot), de melodische lijn markeren. Ook invloeden vanuit de modaliteit zijn aanwijsbaar. De volle akkoorden, soms wel oplopend tot tienstemmigheid, staan de overzichtelijkheid van de partituur niet in de weg.

Na de oorlogsjaren bewoog de orgelwereld zich in neobarokke

Notenvoorbeeld 1

richting en raakte de muzikale romantiek *not done*, maar tegen de tijdgeest in presenteerde Bijster hier een nog geheel in romantische geest geschreven werk.

Devotamente

Notenvoorbeeld 2

1935/1954: Passacaglia

Na het *Eerste Choral*, dat tot op heden in manuscript bleef, zou het nog tien jaar duren voordat de eerste orgelwerken van Bijster in druk verschenen. In 1934 en 1935 publiceerde de componist bij N.V. De Nieuwe Muziekhandel te Amsterdam drie werken:

- *Passacaglia*
- *Variaties en dubbelfuga over het Valeriuslied 'Merck toch hoe sterck'*
- *Variaties op een Oud-Nederlandsch Lied ('Ik wil mij gaan vertroosten')*

De *Passacaglia* heeft Bijster in 1954 opnieuw bewerkt. Vooral in die versie - te horen op deze cd - is het een fraai en evenwichtig werk, getrokken in lange lijnen van spanning en ontspanning. Het heeft een mooie cantilene als middendeel en een verstild slot.

NOTENVOORBEELD 3 laat het passacaglia-thema zien. In het middendeel van het werk wordt dit thema uitgerekt tot een *cantus firmus* in hele noten; het is dan de harmonische basis van een cantilene in achtereenvolgens sopraan en tenor. Bijster gaf het thema de lengte van slechts twee maten. Hij paste het procédé toe van vergroting en verkleining van notenwaarden en ook zette hij het thema hier en daar op andere toonhoogten. Waarschijnlijk volgt Bijster hier het voorbeeld van de *Passacaglia* van Andriessen uit 1929. Het betreft overigens slechts een formele overeenkomst want het muzikale taalgebruik van Bijster verschilt fundamenteel van dat van Andriessen.

Lento

MAN.

POS. *p*

8' - 16'

PED. *pp* *p*

Notenvoorbeeld 3

1934: 'Ik wil mij gaan vertroosten'

Velen kennen Bijster voornamelijk als de componist van de variatiecyclus over *'Ik wil mij gaan vertroosten'*, een werk dat regelmatig op concerten te horen is. De fraaie herfstige kleur van de themazetting wordt bepaald door laatromantische stijlkenmerken zoals voorhoudingen, wissel- en doorgangschromatiek, stapsgewijze stemvoeringen en tussendominanten. Ook verderop in het werk wordt deze kleur vastgehouden. De vijf karaktervarianties munten ieder uit door fraaie klankkleuren, verrassende contrasten en een steeds goed herkenbare thematiek.

I Solo

II {

legato

II (b)

Notenvoorbeeld 4

NOTENVOORBEELD 4 toont hoe de componist in variatie 1 de melodie van kleurrijke, intensief uitgewerkte tegenstemmen voorziet, speelmanier *legato*. Het werk wordt besloten met een kordate fuga en een pompeuze themazetting. Op geen van de uitgaven van dit werk is vermeld dat het werd opgedragen aan zijn leerling Theo Pardoën; Bijster vermeldde dit wel in de oeuverlijst die hij zelf bijhield.

1945: Toccata

In het bevrijdingsjaar 1945 schreef Bijster opnieuw drie orgelwerken. Twee van de drie werden bij Ars Nova gepubliceerd: *Fantasia en fuga 'in kerkstijl' over Psalm 68* en *Toccata*. Het derde werk, *Romantische triptiek*, bleef manuscript.

Allegro deciso

MAN. G.O. *ff*

PED. *Quasi cadenza*

poco rit.

De *Toccata* is een zeer notenrijk stuk, inhoudelijk uitstekend, gedreven en emotioneel. Hier wordt een authentiek levensgevoel verklankt van uitbundigheid en opluchting na doorstane oorlogsellende. Direct al de inleidingsmaten - een zwierige toonslinger op de dominant van de hoofdtoonsoort E-groot - hebben een enorme *présence* (NOTENVOORBEELD 5). In de acht maten inleiding wordt de sextolenbeweging, die de hoekdelen van het werk zal gaan beheersen, geïntroduceerd. Het middendeel heeft een ongebruikelijke maar effectieve overgang naar de reprise van het A-deel: de geleidelijke opstuwing van het muzikale betoog naar de spanningsvolle inleidingsmaten. Dit werk behoort met dat van Andriessen (*Toccata*, 1917) en Van der Horst (*Toccata in modo conjuncto*, 1943 en *Etude de concert*, 1963) tot de beste Nederlandse bijdragen aan het genre in de twintigste eeuw.

1947: 'Gelukkig is het land'

De twee orgelwerken die Bijster in 1947 bij Ars Nova publiceerde, *Paraphrase over 'Gelukkig is het land'* en *Fantasie over 'Komt nu met zang'*, lijken eveneens te zijn voortgekomen uit het levensgevoel van de jaren na de bevrijding. Tekst en melodie zijn genomen uit *Nederlandtsche Gedenck-clanck* (1626) van Adriaen Valerius (c. 1575-1625). Deze bewerking van 'Gelukkig is het land' is Bijsters tweede in korte tijd; ook in het derde deel van de *Romantische triptiek* komt de melodie voor.

Behalve uit bevrijdingseuforie kunnen we het ontstaan van de Valeriusbewerkingen ook verklaren vanuit een herleefde belangstelling voor de Nederlandse volksliedcultuur. Een belangrijke impuls was de publicatie van *Ons eigen volkslied* van Jop Pollmann (1902-1972) in 1936. Al eerder overigens had Jan Zwart (1877-1937) bewerkingen gepubliceerd van een aantal Valeriusliederen (*Boeken voor orgel*, afl. 12 en 14).

In 'Gelukkig is het land' (1947) toont Bijster zich bedreven in doorwerkingstechnieken, het opdelen van thematiek in allerlei motieven die wortel schieten in een complex van (manueel-) stemmen. Dit werk kent een ingetogen, zeer poëtisch middendeel waarin een eenzame fluitstem de gehele melodie exposeert boven een teer weefsel van strijkersstemmen (NOTENVOORBEELD 6).

Notenvoorbeeld 6

1949: Triptyque

Het *Deuxième Choral* uit 1948 was, zoals hierboven al aangegeven, geschreven in een nog geheel 19de-eeuws muzikaal idioom. In de snel veranderende tijdgeest van de jaren van wederopbouw moet Bijster zich hebben beraden over de mate van actualiteit van zijn componeren. In zijn onmiddellijke omgeving werden al enige tijd werken geschreven in een aanzienlijk geavanceerder idioom: Andriessen (*Sinfonia per organo*, 1939); Van der Horst (*Suite in modo conjuncto*, 1943); Cor Kee (*Psalmen voor orgel*, 1939/44/48), om nog maar te zwijgen over de vele winden die vanuit het buitenland over het land woien: Schönberg, Strawinsky, Hindemith, Bartok, Messiaen, Distler. In het voorwoord bij één van zijn grootste en meest ambitieuze werken, *Triptyque* (1949, Ars Nova) geeft Bijster rekenschap van enige reflectie op zijn componeren. Hij schrijft: “*Geruime tijd heb ik mij beziggehouden met het onderzoek naar de mogelijkheden van functionele en a-functionele harmonisaties van de modi. Daartoe ontwierp ik een systeem van statische drieklanken (...)*”.

Onder ‘statische drieklanken’ verstond Bijster samenklanken die ontstaan zijn van de traditionele harmonische functies van dominant of subdominant. Zo krijgen de *Triptyque*-delen - *Intrada*, *Fuga* en *Finale capriccioso* - een (resp.) frygisch, dorisch en mixolydisch patroon als achtergrond.

Bijsters gedachtegang geeft aan zijn idioom onmiskenbaar nieuw elan en een meer ‘eigentijds’ gezicht. Vooral het Finale-deel maakt van de *Triptyque* een volwassen concertstuk. Bijster poneert

hier drie contrasterende thema's:

- een stormachtige octavenpassage (NOTENVOORBEELD 7): *impetuoso*
- een dansante beweging in 5/8 maat
- enkele ingetogen maten in een fraaie, Duruflé-achtige akkordiek (NOTENVOORBEELD 8).

Zoals eerder in de *Toccata* en de *Passacaglia* noteert Bijster in deze Finale een sfeervol, lang uitgesponnen, meditatief middendeel in een welhaast impressionistisch klankgemiddelde.

Impetuoso

Notenvoorbeeld 7 is een muziekfragment in 2/4 maat, g-tweede (twee sharps). Het bestaat uit twee stemmen: G.O. (Grote Orgel) en een tweede stem. De G.O.-stem begint met een 'non legato' aanduiding. Beide stemmen bevatten veel tripletten, wat bijdraagt aan de stormachtige, octavenpassage die wordt beschreven in de tekst. Het fragment is in drie maatnummers verdeeld.

Notenvoorbeeld 7

Quieto (jeu de fonds)

Notenvoorbeeld 8 is een muziekfragment in 3/4 maat, g-tweede. Het bestaat uit twee stemmen: RÉC. (Recitativo) en een tweede stem. De RÉC.-stem begint met een 'p' (piano) aanduiding. Het fragment is in drie maatnummers verdeeld. De muziek is karakteristiek voor een 'jeu de fonds' (speel van de bodem) met lang uitgesponnen, meditatieve maten. Het fragment eindigt met een 'pp' (pianissimo) aanduiding.

Notenvoorbeeld 8

1951: Toccata et Ricercare

Bescheidener van opzet maar in de geest van de *Triptyque* ontstond enkele jaren later weer een uitstekend orgelwerk: *Toccata et Ricercare* (1951). Het ricercare-deel van dit tweeluik schreef Bijster zeer waarschijnlijk als dankbetuiging aan zijn jongere collega Albert de Klerk (1917-1998). Niet lang tevoren immers had De Klerk een *Ricercare* geschreven 'voor Jacob Bijster, hommage à Sweelinck'. Bijsters *Ricercare* toont een opmerkelijke gelijkenis met dat van De Klerk. Het is een werk in vier secties die evenzoveel thema's verwerken. **NOTENVOORBEELD 9** toont het fraaie, vocaal gearde thema van de eerste sectie. Waarschijnlijk heeft Bijster pas in later stadium het *toccata*-deel toegevoegd. Het is een spiritueel, pianistisch geard stuk in ABA-vorm met een op papier wat wonderlijk ogend toonsoortenverloop dat, als het tot klinken komt heel natuurlijk aandoet. Onduidelijk blijft voorsnog waarom alleen het *ricercare*-deel van dit tweeluik bij Alsbach in druk verscheen.

Tranquillo
jeux de fonds + 2 $\frac{2}{3}$

Notenvoorbeeld 9

1953: 'Nu daagt het in het oosten'

1955: 'Als ik het wond're kruis aanschouw'

Het is bekend dat Jacob Bijster niet alleen componist, organist en gezocht orgelpedagoog was, maar ook zijn beste krachten wijdde aan het organistschap van de Doopsgezinde kerk in Haarlem. Uit enkele niet uitgegeven geschriften van zijn hand spreekt een grote kennis van en ervaring in kerkelijk orgelspel. Hij hield zijn leerlingen voor de dienst goed voor te bereiden en ook de kunst van het improviseren in ere te houden.

Vanaf ongeveer 1948 tot aan zijn overlijden loopt een rode draad door zijn orgeloeuvre van betrekkelijk eenvoudig geschreven koraalwerk ten dienste van de amateur-organist die wellicht minder bedreven is in het harmoniseren en improviseren. Dit koraalwerk werd veelal geschreven op verzoek van Adriaan Kousemaker voor zijn uitgeverij Ars Nova te Goes. In deze context ontstonden enkele kleine manuaalpartita's, waarvan er hier twee zijn opgenomen: *'Nu daagt het in het oosten'* (zes harmonische variaties, 1953) en *'Als ik het wond're kruis aanschouw'* (1955). *'Nu daagt het in het oosten'* verscheen bij Harmonia in Hilversum, die ook had signaleerd dat - in de woorden van redacteur S. Schuitema - 'aan dergelijke uitgaven grote behoefte is'. **NOTENVOORBEELD 10** laat het begin van de eerste *harmonische variatie* over *'Nu daagt het in het oosten'* zien.

Notenvoorbeeld 10

1955: Partita sopra: Laudate Dominum (Psalm 146)

Tot in zijn laatste levensjaren gaf Bijster visitekaartjes af van zijn kunnen als componist: de *Tweede suite voor piano* (1954), die hier verder buiten beschouwing blijft, de *Partita sopra Laudate Dominum (Psalm 146)* (1955) en het *Concert voor orgel en orkest* (1956, manuscript).

Van het indrukwekkende *Orgelconcert* mocht ik, samen met pianist Niek de Vente, op 22 september 2001 de eerste uitvoering geven (het betrof hier Bijsters eigen versie van het werk voor orgel en piano).

De *Partita over Psalm 146* ('Paasvakantie 1955') is opgedragen aan Jaap Dragt (1930-2003), één van Bijsters bekendste leerlingen. Het werk bleef tot nu toe manuscript. Het bestaat uit tien delen: intrada, koraalzetting, bicinium, fughetta a 2, trio, dialoog, canonisch quadro, monoloog voor

pedaal, toccata en koraal *in organo pleno*. Binnen het tijdsbestek van ruim twintig minuten worden speler en luisteraar in een altijd contrastrijk, boeiend en kernachtig muzikaal betoog als het ware bij de les gehouden van de gegeven dorisch-plagale melodie. In de geest van zijn tijd haakt Bijster aan bij historische voorbeelden: Bachs variatiewerken ‘*Sei gegrüßet, Jesu gütig*’ en *Canonische Veränderungen ‘Vom Himmel hoch da komm’ ich her’*.

The image displays a musical score for a piece in Dorian mode, featuring a treble and bass staff. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and dynamic markings like 'poco rit.' (ritardando). The score is presented in a clear, handwritten style, with a key signature of one flat (B-flat) and a time signature of common time (C). The piece is characterized by its Dorian mode, which gives it a unique, ancient-sounding quality. The score is divided into two systems, each with a treble and bass staff. The first system shows the beginning of the piece, with a treble staff starting on a G4 and a bass staff starting on a G3. The second system shows the continuation of the piece, with a treble staff starting on a G4 and a bass staff starting on a G3. The piece concludes with a final cadence in the treble staff, marked with a double bar line and a repeat sign.

Notenvoorbeeld 11

De *Intrada* verraaft onmiddellijk de grootschalige opzet van het gehele werk en heeft een overrompelende présence. De luisteraar die bekend is met de melodie neemt alvast allerlei motivische verknoppingen waar. Partita 1 geeft daarop in alle rust de cantus firmus-zetting op de manier van Goudimel (melodie in de tenor, zie NOTENVOORBEELD 11). In de hierna volgende variatiereeks valt vooral partita 6 op: een knap vierstemmig polyfoon werkstuk in een goed volgehouden motoriek en met de cantus firmus in verschillende canonvormen. Een stevige pedaalsolo (partita 7), een wervelende manuaaltoccata, de melodie in het pedaal (partita 8), en een zesstemmig slotkoraal *in organo pleno* besluiten dit fraaie, voor Bijsters kunnen alleszins representatieve werk. De componist zelf speelde het werk op 19 juli 1955 in eerste uitvoering in de Grote of Sint Bavokerk in Haarlem. In het archief van NCRV-radio bestaat een opname door Jacob Bijster.

1958: 'Meester men zoekt U wijd en zijd'

Het compositorisch oeuvre van Jacob Bijster wordt afgesloten met een sfeervolle bewerking van

Moderato
mf

I

Notenvoorbeeld 12

‘Meester men zoekt U wijd en zijd’ (1958, Ars Nova) op de melodie van de Noor Ludvig Mathias Lindeman (1812-1887). **NOTENVOORBEELD 12** toont de eerste acht maten. Er lijkt met dit werk een cirkel te worden gesloten. In de sterk polyfone opzet wordt de samenklank bepaald door chromatiek, door wissel- en doorgangstonen en lijken we terug te keren naar de ‘herfstige’ tinten die we al opmerkten in *‘Ik wil mij gaan vertroosten’*.

Jacob Bijster overleed op 23 november 1958. Uit twee *in memoriam*’s in het tijdschrift *Het Orgel* rijst het beeld van een innemend, bescheiden mens, een goed collega-musicus, gezien examiner, gezocht pedagoog en uitstekend organist. Zijn compositorische nalatenschap onderstreept dit beeld én vult het aan. Deze cd brengt Jacob Bijster, vijftig jaar na zijn overlijden, opnieuw tot klinken.

Piet van der Steen

ORGELBESPELING

IN DE GROTE OF ST BAVO KERK
TE HAARLEM OP DINSDAG 9 SEPT.
1958 DES AVONDS VAN 8-9 UUR,
door JACOB BIJSTER

PROGRAMMA

1. PRAELUDIUM ET FUGATO M. van den Cheyn
1721 - 1785
2. SUITE EN UT H. Purcell
prelude - cebell - march 1658 - 1695
3. PRAELUDIUM ET FUGA in C J. S. Bach
1685 - 1750
4. VARIATIES OVER „VATER UNSER IM
HIMMELREICH“ F. Mendelssohn
1809 - 1847
5. a. FUGUE Art. Honegger
1892 - 1955
b. HYMNE D'ACTION DE GRÂCE: TE DEUM J. Langlais
geb. 1907
6. INTERMEZZI 2-6-9- H. Andriessen
secunda raciolta geb. 1892
7. DEUXIÈME CHORAL J. Bijster
geb. 1902

Gedurende het bespelen van het orgel is het verboden door de kerk te lopen.
It is forbidden to walk in the church during the playing of the organ.
Es ist untersagt während des Orgelspiels in der Kirche hin und her zu gehen.
Il est défendu de circuler dans l'église pendant le jeu des orgues.

GH 2745 1958 400

*Programme of the
last recital given by
Jacob Bijster,
9 September 1958*

*Programma van het
laatste concert van
Jacob Bijster,
9 september 1958*

Delft, Oude Kerk, main organ
Christian Gottlieb Friederich Witte, 1857

The organ in the Oude Kerk in Delft, completed by Fritz Witte Sr in 1857, must have had an overwhelming effect on the eye and ear of the churchgoer of the day. The instrument replaced a seventeenth-century organ which, in the course of years, had deteriorated to such an extent that half the stops no longer worked and the other half were quite unreliable.

The modern tonal design of the new organ was not new to Delft, however, for in 1840 Jonathan Bätz and Fritz Witte had installed a three-manual organ in the Nieuwe Kerk. This instrument, however, largely represented the tradition of previous decades, while the Oude Kerk organ reflected more recent developments. The latter instrument was therefore warmly received at the inauguration: “The sound of the organ is devout, with a deep and broad character, the voicing of each stop is delightful, and each deserves to be individually described ... The mixtures are not shrill or shrieking, but have a brilliant tone.” Particular stops were specifically mentioned for their ‘dignity of tone’. Another commentary emphasises the quality of the construction: “This construction proves that the makers, the firm of Bätz & Co., are well informed on the arts, and that the latest improvements are entirely familiar to them.”

This organ was the first of an imposing series of nineteenth-century organs by various builders that are a jewel of the town of Delft to this day.

Stoplist

Hoofdwerk (II)

Prestant	16'	
Prestant	8'	
Bourdon	8'	
Octaaf	4'	
Fluit	4'	
Quint	3'	
Octaaf	2'	
Mixtuur	III-V	
Cornet tr.	V	
Trompet	16'	
Trompet	8'	f

Rugpositief (I)

Prestant	16'	
Prestant	8'	
Roerfluit	8'	
Viola	8'	
Octaaf	4'	
Roerfluit	4'	
Quint	3'	
Woudfluit	2'	
Mixtuur	II-IV	
Cornet tr.	V	
Trompet	8'	w
Dulciaan	8'	

Bovenwerk (III enclosed)

Prestant	8'	
Baarpijp	8'	
Gamba	8'	
Vox Caelestis	8'	s
Fluit	4'	
Salicet	4'	
Gemshoorn	2'	
Nasard	1 1/2'	f
Fagot	16'	
Schalmij	8'	

Pedaal

Prestant	16'
Subbas	16'
Octaafbas	8'
Holfluit	8'
Violon	8'
Bazuin	16'
Trombone	8'
Cornet	4'

s = probably by A. Standaart, 1926
w = Witte, 1871
f = Flentrop Orgelbouw, 1979
All other pipework dates from 1857

Verschueren Orgelbouw completed a modest restoration in 2006. The Rugwerk Woudfluit 2' and Hoofdwerk Octaaf 2', which had at some time been exchanged, were returned to their original place. The console and bellows were renovated and the case repainted.

Couplers: HW-BW, HW-RP, Ped-HW
Swell pedal BW
Tremulants BW, RP

Manual compass: C-f³
Pedal compass: C-f¹

Pitch: a¹ = 440 Hz
Tuning: equal temperament

N.B. The stop names conform to the 1993/4 stop knobs and labels

© Rijksdienst
voor Archeologie,
Cultuurlandschappen
en Monumenten

Delft, Oude Kerk, hoofdorgel

Christian Gottlieb Friederich Witte, 1857

Het in 1857 door Fritz Witte senior opgeleverde orgel moet niet alleen in zijn uiterlijke verschijningsvorm, maar ook door zijn imposante klank een verpletterende indruk hebben gemaakt op zijn toehoorders. Immers, het tot die tijd in gebruik zijnde zeventiende-eeuwse orgel was in de loop der jaren grotendeels onbruikbaar geworden. De helft van de registers deed het niet. De rest was onbetrouwbaar of klonk niet.

Helemaal onbekend met de nieuwe klankwereld was men overigens niet in Delft: in 1840 leverden Jonathan Bätz en Fritz Witte een drieklaviers-orgel voor de Nieuwe Kerk. Maar het Nieuwe Kerks-orgel wortelde nog grotendeels in de traditie van de decennia daarvoor, terwijl het orgel van de Oude Kerk exponent was van in de afgelopen jaren ingeslagen nieuwe wegen. De lof bij de ingebruikneming was dan ook niet mis te verstaan: “Het geluid van dit orgel is vroom, diep en breed van karakter, de intonatie van iedere stem is heerlijk, elk register, waardig op zich zelve omschreven te worden. [...] De vulstemmen zijn niet schel of schreeuwend, maar glansrijk van toon.” Van sommige registers wordt de ‘waardigheid van toon’ met name genoemd. In een ander commentaar valt het accent op de constructie van het orgel: “Deze konstruktie getuigt dat de vervaardiger, de firma BATZ en Comp., op de hoogte is van de kunsten en dat ook de laatste verbeterde toepassingen hun ten volle bekend zijn.”

Zo zou dit orgel de eerste worden van een imposante rij negentiende-eeuwse, door verschillende orgelmakers vervaardigde orgels die nog heden ten dage een sieraad vormen van de stad Delft.

Dispositie

Hoofdwerk (II)

Prestant	16'	
Prestant	8'	
Bourdon	8'	
Octaaf	4'	
Fluit	4'	
Quint	3'	
Octaaf	2'	
Mixtuur	3-5 st.	
Cornet D	5 st.	
Trompet	16'	
Trompet	8'	f

Rugpositief (I)

Prestant	16'	
Prestant	8'	
Roerfluit	8'	
Viola	8'	
Octaaf	4'	
Roerfluit	4'	
Quint	3'	
Woudfluit	2'	
Mixtuur	2-4 st.	
Cornet D	5 st.	
Trompet	8'	w
Dulciaan	8'	

Bovenwerk (III in zwelkast)

Prestant	8'	
Baarpijp	8'	
Gamba	8'	
Vox Caelestis	8'	s
Fluit	4'	
Salicet	4'	
Gemshoorn	2'	
Nasard	1 1/2'	f
Fagot	16'	
Schalmij	8'	

Pedaal

Prestant	16'
Subbas	16'
Octaafbass	8'
Holfluit	8'
Violon	8'
Bazuin	16'
Trombone	8'
Cornet	4'

s = vermoedelijk door A. Standaart, 1926

w = Witte, 1871

f = Flentrop Orgelbouw, 1979

Al het overige pijpwerk 1857

In 2006 werd door Verschuieren Orgelbouw een beperkte restauratie afgerond. De ooit verwisselde Woudfluit 2' (HW) en Octaaf 2' (RW) herkregen hun oorspronkelijke plaats. Klaviatuur en balgen werden hersteld; de kas werd opnieuw geschilderd.

Koppelingen HW-BW, HW-RP, Ped-HW

Trede zwelkast BW

Tremulanten BW, RP

Manuaalomvang: C-f³

Pedaalomvang: C-f¹

Toonhoogte: a¹ = 440 Hz

Temperatuur: evenredig zwevend

N.B. De benamingen van de registers zijn conform de aanduidingen op de registerschildjes en -knoppen in 1993/94

Jacob Bijster (1902-1958)
organ works / orgelwerken

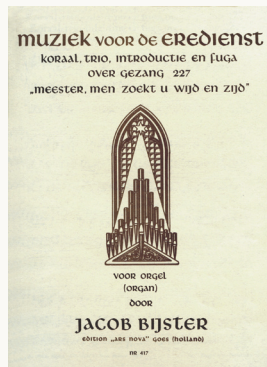
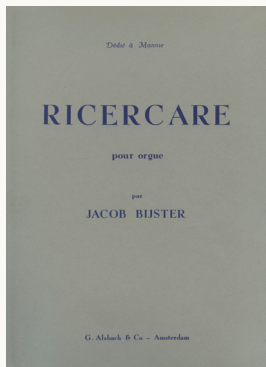
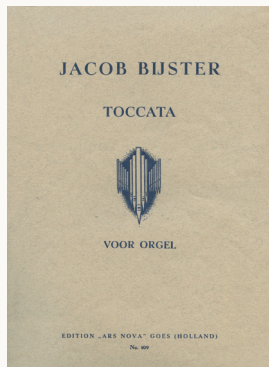
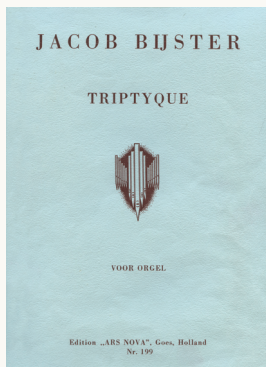
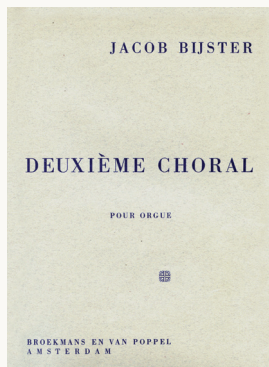
Piet van der Steen, organ / orgel (C.G.F. Witte, 1857)
Delft, Oude Kerk

CD-1 74:46

1	Passacaglia (1935/1954)	9:47
2	Variaties op een Oud-Nederlandsch Lied (1934)	10:47
	Triptyque (1949)	
3	Intrada	6:26
4	Fuga	7:46
5	Finale capriccioso	12:54
	Toccata et Ricercare (1951)	
6	Toccata	6:24
7	Ricercare	9:13
8	Eerste Choral (1924)	11:28

CD-2 76:25

1	Deuxième Choral (1948)	10:20
2	Partita over: Als ik het wond're kruis aanschouw (1955)	7:37
3	Zes harmonische variaties over: Nu daagt het in het oosten (1953)	5:56
	Partita sopra: Laudate Dominum (Psalm 146) (1955)	
4	Intrada	1:39
5	Partita 1: Canto fermo in tenore (tempo di chorale)	1:06
6	Partita 2: Bicinium a due claviere	1:39
7	Partita 3: Bicinium 2 (fughetta)	1:40
8	Partita 4: Trio (canto fermo in tenore a due claviere e pedale)	3:09
9	Partita 5: Dialogo	2:58
10	Partita 6: Canone alla sesta, alla quarta e alla quinta	2:49
11	Partita 7: Monologo (solo pedale)	6:15
	Partita 8: Toccata	
	Partita 9: Chorale in organo pleno (tempo di chorale)	
12	Paraphrase over: Gelukkig is het land (1947)	9:48
13	Koraal, trio, inleiding en fuga over: Meester men zoekt u wijd en zijd (1958)	9:53
14	Toccata (1945)	11:38

*Title page
of the first
printed edition
(see page 8)*

*Titelpagina
van de eerste
gedrukte uitgave
(zie pag. 26)*

Piet van der Steen (1943) studied organ and music teaching at the Utrecht conservatory with Cor Kee, Nico van den Hooven and Chris Bos, and continued his studies in Paris with Marie-Claire Alain, Gaston Litaize and André Isoir. In 1976 he won first prize at the national César Franck competition in Haarlem. His work over the years has focused on composers including Jehan Alain, Maurice Duruflé, César Franck, Olivier Messiaen, Léon Boëllmann and Louis Vierne, as well as the Dutch composers Hendrik Andriessen, Anthon van der Horst, Jacob Bijster, Ton de Leeuw, Daan Manneke and Joep Straesser.

Not infrequently, Piet van der Steen traced unknown and valuable organ works and brought them to public attention. His much-praised CD (1989) of the organ works of Maurice Duruflé, still the only complete Dutch recording, was quickly followed by the complete cycle of *24 Pièces de Fantaisie* by Louis Vierne. Similarly conspicuous was his project *La jeune France*: in collaboration with the VPRO radio broadcasting society, Van der Steen recorded all the works for and with organ by Olivier Messiaen, André Jolivet and Daniel Lesur, a radio recording later issued on CD.

A number of Dutch composers have dedicated works to Van der Steen, including Cor Kee, Daan Manneke, Joep Straesser, Jan Welmers and Peter Adriaansz. In 1985 and 1998 he received awards from a French cultural organisation. In 2004, shortly before the death of the composer Joep Straesser, Van der Steen received the Straesser-Verster Prize from the composer in recognition of his frequent performance of Straesser's organ works.

Piet van der Steen (1943) studeerde orgel en schoolmuziek aan het Utrechts Conservatorium bij Cor Kee, Nico van den Hooven en Chris Bos. Hij vervolgde zijn studie in Parijs bij Marie-Claire Alain, Gaston Litaize en André Isoir. In 1976 behaalde hij de Eerste Prijs op het Nationaal Concours César Franck in Haarlem. Gedurende een reeks van jaren concentreerde hij zich achtereenvolgens op componisten als Jehan Alain, Maurice Duruflé, César Franck, Olivier Messiaen, Léon Boëllmann en Louis Vierne, en op Nederlandse componisten als Hendrik Andriessen, Anthon van der Horst, Jacob Bijster, Ton de Leeuw, Daan Manneke en Joep Straesser.

Niet zelden slaagde Piet van der Steen er in onbekend en waardevol werk op te sporen en uit te voeren. In 1989 verscheen de veelgeprezen en tot nu toe enige Nederlandse cd met het volledige orgelwerk van Maurice Duruflé, terwijl kort daarop ook de complete cyclus van *24 Pièces de Fantaisie* van Louis Vierne op cd uitkwam. Spraakmakend was eveneens het La jeune France-project: in samenwerking met VPRO-radio nam Piet van der Steen alle werken voor en met orgel op van Olivier Messiaen, André Jolivet en Daniel Lesur; opnamen die na radio-uitzending op cd werden uitgebracht.

Verschillende Nederlandse componisten droegen werk aan Van der Steen op, waaronder Cor Kee, Daan Manneke, Joep Straesser, Jan Welmers en Peter Adriaansz. In 1985 en 1998 vielen hem onderscheidingen ten deel van een cultureel Frans genootschap; in 2004 ontving hij uit handen van Joep Straesser, kort voor diens overlijden in datzelfde jaar, de ‘Straesser/Verster-prijs’ voor de regelmatige vertolking van Straessers orgelwerken.

DOCUMENT is a CD label directed by Okke Dijkhuizen (Culemborg, the Netherlands). The label aims to document unknown composers and repertoire, and exceptional recordings. It reflects the vast experience and expertise acquired by Okke Dijkhuizen, and all that he achieved during his career as a radio programme maker from 1985 to 2004. The catalogue is devoted particularly to organ and chamber music, and features hitherto unknown Dutch repertoire.

The recordings for this CD edition have been selected from a series of radio broadcasts. The usual care was taken to prepare the organ (which awaited restoration) for the radio recording, but minor irregularities in the sound and external factors could not be entirely avoided.

With thanks to W. Bijster and N. Bolkestein-Bijster for permission to publish material from the archive of Jacob Bijster.

De illustraties zijn ontleend aan de nalatenschap van Jacob Bijster, die wordt beheerd door W. Bijster en N. Bolkestein-Bijster.

DOCUMENT is een cd-label van Okke Dijkhuizen (Culemborg, Nederland). Doel van dit label is het documenteren van onbekende componisten, onbekend repertoire en bijzondere opnamen. Het cd-label is een bundeling van alle ervaring, kennis en verworvenheden uit de actieve periode van Okke Dijkhuizen als radioprogrammamaker; hij was van 1985 tot 2004 werkzaam op radio 4. De hoofdaccenten binnen de catalogus worden gevormd door orgelmuziek en kamer-muziek (waaronder onbekend Nederlands repertoire).

De opnamen voor deze cd-uitgave vormen een selectie uit een groter geheel, namelijk een reeks radio-uitzendingen. Hoewel met het oog op deze radio-opnamen de gebruikelijke zorg aan het orgel werd besteed (het orgel wachtte destijds nog op restauratie), waren kleine klanktechnische oneffenheden en factoren van buitenaf niet altijd te vermijden.

Recording / <i>opname</i>	December 1993 & September 1994
Recording engineer & editing / <i>klanktechniek & montage</i>	Gert Altena
Mastering / <i>mastering</i>	Bert van Dijk - Helix Audio, Vierakker
Registrants / <i>registranten</i>	Klaas-Jan van Heeringen, Herman Koemans, Jeroen Roffel, Marijn Slappendel
Organ description / <i>orgelbeschrijving</i>	Teus den Toom
Translation / <i>vertaling</i>	Stephen Taylor
Graphic design & lay-out / <i>vormgeving & lay-out</i>	Martijn Kunstman
Printing / <i>drukwerk</i>	De Hentenaar, Wijk bij Duurstede
CD production / <i>productie cd's</i>	Precision Disc, Soest
Executive producer / <i>productie & samenstelling</i>	Okke Dijkhuizen

Publisher / *uitgever* © Okke Dijkhuizen, NL-Culemborg, 2008
 (+31) (0) 630737141
www.documuziekproductie.nl
DOCUMENT DOC 0801

Specials thanks to / *met dank aan*

